

Žaža, Stanislav

Sto let L.V. Kopeckého

Opera Slavica. 1994, vol. 4, iss. 2, pp. 50-52

ISSN 1211-7676 (print); ISSN 2336-4459 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/116800>

Access Date: 21. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Odchod z činné služby zdaleka neznamenal pro jubilanta ukončení badatelské aktivity. Pilně stále publikuje, v poslední době převážně stati s tematikou akcentologickou. Plodně však zasáhl i do oblasti syntaxe (články o vztahu účelových vět a infinitivu v některých evropských jazycích). Nadále se projevu je jeho vitalita, pracovní elán a houževnatost, kterou se vždy vyznačoval. Do dalších let mu upřímně přejeme stálé zdraví a očekáváme z jeho pera nové příspěvky obohacující naši rusistiku.

Stanislav Žaža

Sto let L. V. Kopeckého

Dne 22. 8. 1994 by se dožil sta let vědec a pedagog, jehož lze bez nadsázky označit za zakladatele a průkopníka české a slovenské rusistiky jako moderního vědního oboru, - totiž profesor Leontij Vasiljevič Kopeckij. O výsledky jeho práce se opírá několik generací rusistů, a přestože nejmladší z nich ho již nemohli osobně poznat (zemřel 4. 4. 1976), setkávají se i dnes s jeho jménem na titulních stranách významných publikací, především slovníků a učebnic.

Prof. L. V. Kopeckij začal působit v ČSR na počátku dvacátých let. Od roku 1930 přednášel jako docent na Vysoké škole obchodní v Praze a již tehdy byl autorem několika učebnic a příruček z ruské fonetiky, mluvnice a lexikologie. Z té doby pochází i jeho známá učebnice *Ruština pro Čechy*, později několikrát znovu vydaná, která se po roce 1945 stala základní příručkou pro první poválečnou generaci rusistů. L. V. Kopeckij se však už v době první republiky postaral i o vydání jiné nezbytné pomůcky - *Rusko-českého slovníku středního rozsahu* (1937). Obě tyto knihy spolu s monografií *Ruská skladba pro Čechy* (1929) položily základ k realizaci porovnávací metody popisu ruštiny a češtiny a staly se tak předchůdkyněmi mnoha pozdějších prací, které buď rovněž nesou jméno L. V. Kopeckého jako autora, nebo jsou zpracovány v duchu jeho teoretických koncepcí a pod jeho vedením.

Hlavním poválečným přínosem L. V. Kopeckého je vedle jeho pedagogické a organizátorské aktivity na Českém vysokém učení technickém a na Karlově univerzitě jeho činnost v oblasti lexikografie a lexikologie. S nevyčerpatelnou energií, která mu byla vlastní po celý život, ujal se po osvobození ČSR práce na stěžejním díle československé rusistiky - šestidílném *Velkém rusko-českém slovníku* (1952-1964). Jako vedoucí tříčlenného kolektivu redaktorů (spolu s B. Havránkem a K. Horálkem) shromáždil široký kolektiv spolupracovníků, nejdříve z řad studentů, později interních pracovníků ČSAV a dalších pražských

i mimopražských odborníků (z brněnské univerzity k nim patřili prof. B. Novák z filozofické a doc. M. Někrachová z pedagogické fakulty). Díky mnohaletému úsilí celého kolektivu, rozsáhlé vlastní excerpce L. V. Kopeckého, jeho dokonalé znalosti materiálu i promyšlené koncepci a ovšem i podpoře, které se v té době práci na slovníku dostávalo ze strany státních orgánů, vzniklo dílo, které je svým rozsahem i pojetím ve slovanských zemích ojedinělé. Materiálový základ, teoretická koncepce i bohaté lexikografické zkušenosti z práce nad VRČS byly posléze využity i při zpracování dalších slovníků, z nichž jmenujme v první řadě dvousvazkový *Česko-ruský slovník* středního rozsahu (1973) a jeho rovněž dvousvazkový protějšek *Rusko-český slovník* (1978), oba zpracované kolektivem autorů pod vedením L. V. Kopeckého, O. Lešky a J. Filipce. L. V. Kopeckij je i vedoucím spoluautorem několikrát vydané základní školní pomůcky - *Školního rusko-českého slovníku* (5. vyd. 1974). Položil též základy pro zpracovávání *Velkého česko-ruského slovníku*, jehož vydání jsme se bohužel zatím nedočkali.

Přínosem L. V. Kopeckého k teorii lexikografie a lexikologie jsou i jeho četné studie v časopisech našich i ruských, popř. publikované referáty z různých konferencí. K nejdůležitějším z nich patří stati *Aktuální otázky dvojjazyčného slovníku* (ve sb. *O vědeckém poznání soudobých jazyků*, P. 1958); *Двуязычный словарь славянских языков*, *Вопросы языкознания* 1958, č. 3; *О лексической компетенции грамматического правила* (sb. *Filologické studie* 3, P. 1972, přetištěno ve sb. *Языкознание в Чехословакии*, M. 1978). Řada článků vyšla i v časopise *Československá rusistika*, kde byl Kopeckij v letech 1959-67 zástupcem vedoucího redaktora a v letech 1968-71 vedoucím redaktorem.

V díle L. V. Kopeckého je patrné úsilí o nový pohled na podstatu jazykových jevů a o vypracování metodologických předpokladů pro stanovení základních zákonitostí hlavně v oblasti lexikologie (sr. stat' B. Ilka *Nad teoretickým dílem L. V. Kopeckého* ve sb. *Filologické studie* 5, P. 1974). Charakteristickým rysem tohoto jeho úsilí je požadavek syntézy lexikologického a gramatického přístupu ke studiu jazyka. Ten se zřetelně uplatňuje také v druhé složce díla L. V. Kopeckého - v pracích se zaměřením didaktickým. Z řady publikací vzniklých v posledních třiceti letech zde jmenujme alespoň ty, které mají charakter vysokoškolských učebnic. Je to především komplexní mluvnická příručka *Ruština v soustavě pozorování a cvičení* (1964), jejímž je Kopeckij hlavním redaktorem, a dále serie učebnic začínající knihou *Лекции по фонетике и морфологии русского языка* (1965). K ní se řadí i další analogické knihy, jejichž je Kopeckij autorem, nebo které byly zpracovány pod jeho vedením pražskými, posléze zčásti i brněnskými rusisty. Patří sem *Пособие по лексикологии русского литературного языка* (1974), *Пособие по развитию устной*

речи (1976), *Морфология современного русского литературного языка* (1976) a *Орфография, пунктуация и книжно-письменная речь русского языка* (1979).

Příznačné pro publikační aktivitu L. V. Kopeckého bylo to, že výsledky své badatelské činnosti postupně stále zdokonaloval v souladu s pokrokem vědeckého poznání. Všechna jím zpracovávaná, redigovaná nebo inspirovaná témata se objevují jakoby ve dvou nebo i několika cyklech. Platí to nejen o slovnících, ale i o pracích jiných. Tak např. uvedená již kolektivní *Орфография* navazuje na Kopeckého knihu *Письменный а слоговый výcvik v ruštině I. Ruský pravopisný systém* z roku 1946. První konfrontační rusko-česká skladba z roku 1929 byla jedním z důležitých pramenů, z něhož čerpali autoři 2. dílu *Пřiruční mluvnice ruštiny pro Čechy* (1960, 3. vyd. 1979) i dalších vysokoškolských učebnic syntaxe (*Лекции по синтаксису русского языка*, P. 1971, *Русский синтаксис в сопоставлении с чешским*, P. 1982).

Činorodou prací vyplnil L. V. Kopeckij i poslední léta svého života. Jeho odchodem se uzavřela významná epocha v dějinách české i slovenské rusistiky. Avšak skutečnost, že svým neutuchajícím badatelským, pedagogickým a organizačním úsilím dokázal předat mnoho ze svých rozsáhlých znalostí mladší generaci, které byl vždy obětavým učitelem a rádcem, vzbuzuje naději, že jeho dílo zůstane živé i v budoucnu. Potvrzením toho může být mimo jiné fakt, že i jedna z jeho starších prací, v minulých letech takřka zapomenutá, totiž *Пособие по русскому хозяйственному письмоводству* z roku 1940, může být v jistém směru využita i v současné době, kdy se za nových politických a ekonomických podmínek dostává pozornosti úloze ruštiny v ekonomické a komerční sféře (sr. stat' R. Zimka *Функционально-стилевые черты коммерческого текста* ve sb. *Lingua Rossica in sphaera mercaturae*, Ostrava 1993). Pevně věříme, že se k odkazu L. V. Kopeckého budou hlásit i další pokolení našich rusistů.

Stanislav Žaža

Vzpomínka na profesora Barneta

Vyjde později, než by bylo záhodno, protože nedožitě sedmdesátiny prof. dr. Vladimíra Barneta připadaly na 15. leden 1994. Takže - už sedmdesátiny. Jedenáct let od smutného 18. února 1983, deset let od nedožitých šedesátin, jichž jsme společně vzpomněli na katedře rusistiky FF UK. Říká se, že čas léčí. Spíš trochu zmírňuje pocit "okonnym steklom po živomu" (nás rusisty někdy napadá jako přílehlavější ruský obrat než český), takže je přijatelné nahlas